

דמויות מופת של החמ"ד לשנת תשפ"א

הראי"ה - הרב אברהם הכהן קוק זצ"ל והראשון לציון הרב יעקב מאיר זצ"ל
שני הרבנים הראשונים של הרבנות הראשית

תחום הדעת - עברית-חינוך לשוני חמ"ד בבית הספר היסודי,
סיגלית צדוק שאקי, מפקחת ארצית חינוך לשוני בחמ"ד

כתיבה | זהבה פלד, רכזת ארצית לתוכנית עופרים
סיגלית צדוק שאקי, מפקחת ארצית חינוך לשוני בחמ"ד

שכבת גיל: תלמידים כיתות ב'-ו'
משך זמן מומלץ: רצף של 2-3 שיעורים בהתאם לשיקול דעתם של המורים.

רציונל:

הרבנות הראשית הייתה המוסד הראשון של היישוב היהודי בארץ ישראל. מיום היווסדה בט"ז באדר א' תרפ"א ועד היום עומדים בראשה שני רבנים ראשיים - רב אשכנזי ורב ספרדי. הרבנים הראשיים הראשונים היו הראי"ה, הרב אברהם קוק זצ"ל (הרב האשכנזי) ו"הראשון לציון" הרב יעקב מאיר זצ"ל (הרב בספרדי). במלאת מאה שנה להיווסדה של הרבנות הראשית, נבחרו שני רבנים אלה כדמויות מופת של החמ"ד לשנת תשפ"א. היכרות עם דמויותיהם מעלה על נס את עבודתם המשותפת למען עם ישראל. הרב אברהם קוק זצ"ל והרב יעקב מאיר זצ"ל היו למדנים מופלגים ופוסקים, שניחנו בכושר התמצאות ובפיקחות מעשית. מלבד עיסוקם בלימוד ובפסיקת הלכה, הם ליוו את האירועים המרכזיים בחיי העם, שנאבק על הקמת מדינתו בארץ האבות. כל אחד בדרכו נאבק למען הקשר בין עם ישראל לתורת ישראל ולארץ ישראל, למען אחדות העם ולמען שמירה על אופייה היהודי של המדינה.

במסגרת שיעורי העברית, מומלץ לעסוק בדמויות המופת על פי עקרונות תכנית "עופרים" ולפי פדגוגיה מוטת עתיד. התכנית מציעה מודל הוראה חווייתי, ערכי ודידקטי לקידום מטרות תכנית הלימודים בחינוך הלשוני, בדגש על טיפוח הבנת הנקרא וההבעה בכתב ובעל פה.

מטרות:

מטרות בתחום הידע

- התלמידים יכירו את דמויותיהם של הרב קוק זצ"ל והרב מאיר זצ"ל תוך חשיפה לפעילותם ולמסירות נפשם לעם ישראל, מתוך אהבת ישראל.
- התלמידים יכירו את פועלו של הרב קוק, בעיקר את פעילותו למען הגשמת הרעיון: ארץ ישראל לעם ישראל, על פי תורת ישראל.
- התלמידים יכירו את דמותו של הרב יעקב מאיר ואת פעילותו להשכנת שלום וליישוב מחלוקות בין חלקי העם לבין השלטון המקומי בתקופתו.
- **התלמידים יבחנו כיצד הערכים הנלמדים מדמויותיהם של שני הרבנים האלה יכולים לבוא לידי ביטוי בחיי היום-יום שלהם.**

מטרות וזיקה להישגים הנדרשים בתוכנית הלימודים בחינוך הלשוני

- מטרות היחידה של החינוך הלשוני ייקבעו על פי הסטנדרטים הנדרשים ולפי שיקול דעת המורה, בהתאם לגיל התלמידים, לידע הקודם וכדומה.
- בכל חלק ביחידה מומלץ להתמקד במטרה אחת וללמדה בהוראה מפורשת.
- אם המטרה הנבחרת היא קידום הבנת הנקרא, כתיבת סיפור או כתיבה עיונית, מטרות ההוראה ייגזרו מתוך ההישגים הנדרשים שבתוכנית הלימודים:
- הישג נדרש 2 – כתיבת טקסטים למטרות שונות ולנמנעים שונים.
 - הישג נדרש 3 – כתיבת טקסטים תקינים מבחינה לשונית והולמים מבחינה תקשורתית.
 - הישג נדרש 4 – קריאה קולית שוטפת, רהוטה ומדויקת תוך הבנת הכתוב.
 - הישג נדרש 5 – הפקת מידע ולמידה מטקסטים כתובים מסוגים שונים בתחומי דעת שונים.

מיומנויות ותהליכים לקידום השפה אשר יבואו לידי ביטוי ביחידת הלימוד

- קריאה והבנת הנקרא, העשרת ידע העולם ופיתוח אוצר מילים** - שימוש בפרקטיקה 'תיאטרון קריאה', שהיא אמצעי חווייתי ויעיל לשיפור שטף הקריאה. התלמידים יקראו בהטעמה טקסט סיפורי ויקליטו את הקריאה לאחר חזרה ואימון (מידע למורה – בנספחים).
- כתיבה** - הכתיבה תאפשר לתלמידים לעבד את הערכים הנלמדים מדמויות הרבנים ולהפנים אותם באמצעות כתיבת תסריט, כתיבת טקסט סיפורי או כתיבת טקסט עיוני.

משאבים ודרכי למידה:

- למידה דיפרנציאלית
- למידה בקבוצות
- למידה אישית מותאמת ללמידה מרחוק
- פעילות מתוקשבת

בכל התנסות, קצרה או ארוכה, אפשר להשתמש באמצעים דיגיטליים, למשל לערוך צילומים חוזרים לכל סצנה (כמו בצילום סרט).

שלבי יחידת לימוד בדרך עופרים:

בחלק זה משולבים: שיחת חימום, משחקי תפקידים, פעילות להעשרת אוצר המילים, כתיבה והערכה. בכיתות בהן יש נגישות למחשבים ניתן לשלב פעילות מתוקשבת.

- **קריאה** - ההתערבות המוצעת כאן מתאימה ליישום במגוון טקסטים אותם פוגשים התלמידים לאורך כל שנות לימודיהם בבית הספר היסודי.

בעבודה בקבוצות יתנהל שיח בין עמיתים. חברי הקבוצה יחלקו ביניהם את הדמויות (הן את הדמויות הגלויות והן את דמות המספר). כל חבר בקבוצה יזהה בטקסט את החלקים של הדמות שהוא ייצג בקריאתו ויתאמן בקריאתם. לאחר מכן יקראו התלמידים קריאה שיתופית.

• **כתיבה**

אפשרות 1 - **כתיבת תסריט** בעקבות הקריאה. התלמידים נדרשים לקריאת עומק ולהמרת חלקים מן הטקסט לתסריט או למחזה. הם מחלקים תפקידים, מתאמנים ומציגים בפני חברי הכיתה.

אפשרות 2 - **כתיבת סיפור** הקשור באופן ישיר או עקיף לדמותו של אחד מהרבנים.

אפשרות 3 - **כתיבת טקסט עיוני** שיש בו הבעת דעה ופרשנות.

- **הערכה** - התלמידים יקבלו משוב על תוצרי הלמידה, המבוסס על מחוון שפותח על ידי ראמ"ה. בעקבות המשוב יוכלו התלמידים לשכתב את התוצר שלהם. (מידע למורה בנספחים).

• **מפגש מקוון**

יחידת ההוראה והחומרים הנלווים יועברו במפגש מקוון סינכרוני, המיועד למדריכות ולרכזות כינוך לשוני. מטרת המפגש להדגים את המוצע ולהעשיר ברעיונות נוספים. על תאריך המפגש תפורסם הודעה נפרדת. באתר הכינוך הדתי יפורסמו חומרים נוספים למורים ולתלמידים.

• **השתתפות בתחרות "מרוץ הצבי"**

כמדי שנה, מומלץ להשתתף בתחרות כתיבת הסיפורים של ילדי החמ"ד "מרוץ הצבי", ע"ש צבי כורך ז"ל. פרטים יפורסמו לקראת חנוכה.

• **סביבה לימודית**

חשוב לשתף את התלמידים בהכנה ובבנייה של הסביבה הלימודית בכיתה. בסביבה הלימודית, המהווה חלק בלתי נפרד מתהליך הלמידה, יוצגו מקורות כתובים ומקוונים. התלמידים יתנסו בחיפוש מידע במקורות האלה ויפיקו מהם ידע על הרבנים הראשיים.

הדגמת מהלך ההוראה

בהדגמה זו נתמקד בערכים לחיי התלמידים, אשר ניתן ללמוד מהרבנים הראשיים, בבחינת "והיו עיניך רואות את מורִיךְ" (ישעיהו ל', כ).

שאלה אי

שיחת חימום: התרשמות מהדמות

מטרת שיחת החימום היא ליצור בקרב המשתתפים סקרנות ועניין לקראת הנושא הנלמד, ולעורר ידע קודם.
(הצעה)

שָׁבֵט אַחִים וְאַחִיוֹת מִלִּים: דורון מדלי **לחן:** עידן רייכל שרים ביחד, תוך מתן תשומת לב לתוכן השיר.

אני מכאן, אני שׂיך וְכָל חֵבֶר שְׁלִי כְמוֹ אַח אֶת הַפּוֹעֵמֶת בְּלִבִּי אֲנִי מִזְרַח-מִעֶרְבִי	וּבְעֵינַיָהּ שֶׁל אִימִי תְּמִיד אֶמְצָא אֶת מְקוֹמִי עַל הַגִּיטְרָה מֵתַנַּגֵּן נִיגוֹן עֵתִיק שְׂמִכּוֹון	אוֹתָהּ שְׂכּוֹנָה, אוֹתוֹ רָחוֹב תְּרִיסֵר בָּנִים שֶׁל יַעֲקֹב אוֹסְפִים בִּיחַד נְדוּדִים בְּתוֹךְ תְּרֵמִיל גְּעֻגוּעִים	אֲבִי חֵלֶם וְהֵתְפַלֵּל לַחַיּוֹת בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִלְדֵי אוֹתִי שׁוֹאֵל מֵהַסִּיפּוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל	70 שְׁנָה בְּמִכּוֹנֵית אֲנִי נּוֹסֵעַ וּמְבִיט עַל מָה הָיָה וּמָה נִהְיָה וְאִיךְ נִפְשֵׁי עוֹד הוֹמְיָה מֵהַמְצָדָה שֶׁל הַזְּרִיחוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּסִלְיחוֹת מִחוּף כְּנֶרֶת וְאֲכִזִּיב מֵהַמְּסִיבוֹת שֶׁל תֵּל אֲבִיב
כָּאן זֶה בֵּיתִי, כָּאן זֶה לֵב וְאוֹתָךְ אֲנִי לֹא עוֹזֵב אֲבוֹתֵינוּ – שׁוֹרְשֵׁים וְאַנְחָנוּ הַפְּרָחִים, הַמְּנַגֵּינוֹת שְׁבֵט אַחִים וְאַחִיוֹת	כָּאן זֶה בֵּיתִי כָּאן זֶה לֵב... מְבַרְאֵשִׁית הַכֹּל תְּפוּר טְלָאִים, טְלָאִים שֶׁל הַסִּיפּוֹר כְּמוֹ שְׁתֵּי מִיָּלִים – לְהִתְחַבֵּר בְּחוֹט זֶה בִּשְׂמִיךְ	אֲדָם הוּא נוֹף מוֹלְדָתוֹ חוֹרֵט קוֹוִים בְּכַף יָדוֹ בֵּין הַתְּפִילוֹת לְנִדְרִים רִיחוֹת פְּרָדָס שֶׁל הַדְּרִים	כָּאן זֶה בֵּיתִי, כָּאן זֶה לֵב וְאוֹתָךְ אֲנִי לֹא עוֹזֵב אֲבוֹתֵינוּ – שׁוֹרְשֵׁים וְאַנְחָנוּ הַפְּרָחִים, הַמְּנַגֵּינוֹת שְׁבֵט אַחִים וְאַחִיוֹת	מֵהַמְצָדָה שֶׁל הַזְּרִיחוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּסִלְיחוֹת מִחוּף כְּנֶרֶת וְאֲכִזִּיב מֵהַמְּסִיבוֹת שֶׁל תֵּל אֲבִיב

המטרה המוצהרת של יוצרי השיר היא להגביר את אחדות עם ישראל. השיר עוסק באהבה המשותפת לכל העם, אהבת ישראל וארץ ישראל. המילה **אחדות** נוצרה מהמילה **אחד**. כאשר אנשים **אחדים** מסכימים על דבר **אחד** ופועלים יחד, הם הופכים כאילו לגוף אחד מלוכד (רוביק רוזנטל - הזירה הלשונית).
(להעמקה בהוראת השיר - יש מידע **בנספח 2**)

דין לאחר השירה

רעיון האחדות בא לידי ביטוי בנושאים הבאים:

- באהבה לארץ (כאן זה בית, כאן זה לב ואותך אני לא עוזב ועוד).
- בגעגועים של הנמצאים בגולה לארץ (אבי חלם והתפלל לחיות בארץ ישראל ועוד).
- בהרגשת השייכות לעם ולארץ (אני מכאן, אני שְׂיִיךְ וְכָל חֵבֶר שְׁלִי כְמוֹ אֲחִי).
- בקשר בין חלקי עם ישראל (כמו שתי מילים – לְהִתְחַבֵּר בְּחוּט זֶהֱב שֶׁל מְשׁוּרֵר).

עם ישראל כולם אחים. יש האחים מהשכונה, האחים מבית הספר, האחים מהחוגים. כשאתה ישראלי, כולם אחים. גם המוכר הזר בקיוסק, גם השוטר שגוער במי שרכב ללא קסדה - כל אחד הוא אח. במהלך הדיון על התוכן הגלוי והמשתמע, המורה יכתוב על הלוח מילים וביטויים על פי שיקול דעתו. ניתן להתייחס למילים ולביטויים המופיעים בטקסט ולבאר אותם או להעשיר את השפה במילים נרדפות להן.

העשרת אוצר מילים וביטויים:

המילה/ הביטוי	המשמעות	שילוב במשפט	מילים הקרובות במשמעותן
הוֹמְיָה	הוֹמָה – משמיע קול בהתרגשות	"נפש יהודי הוֹמְיָה" (מתוך ההמנון) ליבו של דוד המה מהתרגשות ביום ההולדת שלו.	הוֹמְיָה היא מילה מיוחדת במקרא ובשירה. משמשת בעיקר כִּלְשׁוֹן מְלִיצִית.
נְדוּדִים	הִטְלָטְלוּת מְמָקוֹם לְמָקוֹם	מגיעות אלינו ציפורים נודדות מארצות אחרות.	מילה מנוגדת – להשתקע, לגור באופן קבוע.
פּוֹעֵמַת בְּלָבִי	פועם – דופק בחוזקה	לפני המבחן לבי פעם מרוב התרגשות.	משפט מידע - הלב האנושי פועם 60-80 פעימות בדקה.
אחדות	הִתְחַבְּרוּת בְּיַחַד, שְׂתוּף מְלֵא, הַסְכָּמָה בְּלִילִית בְּדַעוֹת או בְּפִעֻלוֹת.	הכיתה שלנו מאוחדת ברצון לדחות את המבחן. הרב מאיר דאג לאחדות העם.	אמרות - כל ישראל ערבים זה לזה, כל ישראל אחים.

איך לומדים מלה חדשה?

קוראים בשמה, מסבירים את פירושה, מראים תמונה שלה. מראים איך היא כתובה, מדברים עליה, מציגים אותה, משחקים איתה, קוראים אותה, כותבים אותה משתמשים בה בשיח ובכתיבה, מזהים אותה בקריאה (פרופ' תמי קציר - 'אוצר מילים בסיס וגשר להבנת הנקרא').

"כל ישראל אחים" - שאיפה זאת באה לידי ביטוי בשיר "שבט אחים ואחיות".
אהבת ישראל והדאגה לאחדות עם ישראל עמדו בראש מעייניהם של גדולי הדור. נבחן את מעשיהם
ופועלם נלמד מהם ונכיר בגדולתם.

שאלה ב'

הצגת נושא השיעור: הרבנים הראשיים הראשונים ברבנות הראשית - הרב אברהם הכהן קוק זצ"ל והרב
יעקב מאיר זצ"ל הראשון לציון.

"והיו עיניך רואות את מוריך" - התבונן במוריך מתוך יחס של כבוד והערכה ולמד מהם.

הכרת כל אחד מהרבנים על פי פעולותיו להגשמת ערך מרכזי בחייו (ניתן לתת לתלמידים להתנסות
בקריאה עצמית או להקריא בקול). הסיפורים השלמים נמצאים בנספחים 3, 4.

הסיפור:	הסיפור:
הרב יעקב מאיר זצ"ל – מאחד ומאיר פנים	הרב אברהם קוק זצ"ל - אוהב ישראל
הסיפור מתמקד בדרכו של הרב יעקב מאיר לסייע ליחידים ולקהילה בכל הנדרש, בשמחה ובמאור פנים. בנוסף על היותו פוסק הלכות הוא פעל רבות לסייע בקליטת עלייה, להשכין שלום אפילו בין אנשים שהיו מסוכסכים שנים רבות וליצירת אחדות בין העדות השונות. על פעילותו הברוכה הוא זכה להערכה רבה.	הסיפור מתמקד באהבתו הגדולה של הרב קוק לארץ ישראל ובסיוריו במושבות הארץ. בכל מקום הוא ראה את החלוצים בעבודתם הקשה - בונים בתים, סוללים כבישים, עובדים במרץ רב ופיהם מלא שירה. מתוך הערכה רבה לפועלם הוא מנסה לשכנעם לקיים מצוות ולהקדיש זמן גם ללימוד תורה, ביחד עם העבודה.

• נקודות לשיח

- פעולותיהם של הרבנים למען עם ישראל: עיסוק בצורכי הקהילה היהודית בארץ ומחוצה לה.
- תכונות בולטות בהקשר לפעילותם (הבנת המשתמע).
- תכונות או מעשים של הרבנים היכולים להוות לנו דוגמה.

• פעילות להעשרת אוצר מילים

בשיחה נעשיר את השפה במילים ובביטויים הקשורים לרגשות ולהתרחשויות בסיפורים:

- לדוגמה - המושג "חלוצים"
- שורש המילה חלוצים – ח.ל.ץ. שם עצם רבים. ביחיד - חלוץ.
- - מה משמעות המילה "חלוץ" ?

- ✓ מתחיל ראשון
- ✓ מוביל
- ✓ מי שעושה פעולה ראשונה ונועזת
- ✓ זה שמגיע ראשון כדי לפלס דרך לבאים אחריו
- ✓ אדם המהווה "פורץ דרך" בתחומו

○ משפטים עם המילה חלוצים

- " ה' אֱלֹקֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים ג' י"ח), (משה מדבר אל שניים וחצי השבטים בזמן כיבוש הארץ).
- הרב קוק נפגש עם הראשונים - החלוצים - שהגיעו לארץ כדי לסלול דרך לעם לקראת העלייה.

○ הביטוי "מאיר פנים"

- התייחסות למילה מאיר:
- מה משמעות המילה (יש בו אור, מפיץ אור, זוהר)?
- אילו ביטויים וצירופי לשון אנו מכירים עם השורש א.ו.ר. (בוקר אור, אורו עיניו, לאורו נלך)?
- התייחסות למילה פנים:
- מה משמעות המילה (החלק הקדמי של ראש אדם או בעל חיים)?
- אילו ביטויים וצירופי לשון שאנו מכירים נמצאת בהם את המילה 'פנים' (סבר פנים יפות, מסביר פנים, בושת פנים)?
- מאיר פנים - מסביר פנים, מגלה יחס של רצון טוב, היה חביב ונעים לסביבתו.

דוגמה להעשרת השפה במילים ובביטויים נוספים מהסיפורים, הקשורים לרגשות ולהתרחשויות:

מילים הקרובות במשמעותן	שילוב במשפט	משמעות	המילה/הביטוי
			דיבר על ליבם
			רחב ידיים
			פוסק הלכות
			קליטת עלייה

שאלה ז'

• משחק תפקידים

מטרת משחקי התפקידים היא יצירת הזדהות עם הדמויות והרחבת משמעות הטקסט, בעזרת שימוש באוצר המילים שעלה בדיון ונכתב על הלוח. המשתתפים יכולים להרחיב את המתואר בסיפור עצמו ולהשלים בו פערים, על פי בחירתם. ניתן לחלק את הסיפור המקורי לסצנות, וכל זוג או שלישייה ימחיזו את החלק שלהם בתורם (על פי רצף הסיפור).

• דוגמאות למשחק תפקידים

- הרב קוק בקומזיץ עם החלוצים.
- דברי השבח על הרב קוק שנאמרו בקבלת הפנים שנערכה בהגיעו לארץ.
- הרב מאיר משכין שלום בין שתי קבוצות יריבות.
- הרב מאיר מחפש לנכדו גן ילדים דובר עברית.

שאלה 3

• הצעות להוראה דיפרנציאלית לחיזוק הקריאה

להלן שתי הצעות, המתבססות על פרקטיקות מתוכנית משרד החינוך "קול קורא" לקידום שטף הקריאה. (ראו **בנספח 5**)

חשוב לקרוא את התוכנית, כדי להכיר את הפרקטיקות השונות ולהשתמש בהן לפי הצורך. התוכנית מתאימה למסגרת יחידנית או קבוצתית לתלמידים המתקשים בקריאה וכן למליאת הכיתה. ניתן להשתמש בטקסטים המותאמים לערכים הנלמדים מדמויות הרבנים (הצעות לטקסטים בנספח 8). המורה יחליט לפי שיקול דעתו האם לתת לתלמידים לקרוא טקסט שלם או קטע נבחר מתוך הסיפור, בהתאם לרמת התפקוד שלהם.

• הפרקטיקה – קריאה חוזרת של טקסט נרטיבי (פירוט בנספח 1)

פרקטיקה זו מתמקדת בדיוק קצב והנגנה (פרוזודיה).

אוכלוסיית היעד: תלמידים המתקשים לקרוא קריאה מדויקת ושוטפת, וכן תלמידים מיומנים הנדרשים לקריאה חוזרת לשם הבנה והעמקה.

תלמידים בעלי פרופיל קריאה כזה עלולים לחוש חוסר ביטחון בקריאה, ולהתנגד לחזור לטקסט לצורך איתור מידע או להעמקה. תלמידים אלה יכולים ליהנות מהתנסויות בטכניקות של קריאה חוזרת, המוצעת להם באווירה חווייתית ובשיתוף פעולה עם עמיתים.

מטרת הפרקטיקה: הגברת המוטיבציה של התלמיד לקרוא את הטקסט או חלק ממנו יותר מפעם אחת תוך אימון עצמי. יש ילדים שיעדיפו תרגול עצמי, משום שכך יחוו יותר ביטחון ומוגנות מאשר הקראה לפני דמות חיצונית. המורה יבחר טקסט מתאים מנוקד או ללא ניקוד, בהתאם לרמת תפקוד התלמידים (הטקסט בהקשר לערכים הנלמדים מדמויות הרבנים).

שלבי הפעילות של התלמיד:

א- התלמיד יקרא את הטקסט קריאה דמומה או קריאה קולית ויחזור על קריאתו מספר פעמים עד להבנה מיטבית של הכתוב.

ב- התלמיד יבחן את עצמו על ידי שאלות הבנה שהמורה יכין על תוכן הטקסט. (גיבורי הסיפור, מעשיהם, הבעיה בעלילת הסיפור, התרה - פתרון הבעיה ומסקנה).

ג- התלמיד יתאמן וילמד להקריא את הקטע בפני קהל קריאה מדויקת ורהוטה תוך שימוש בהנגנה (פרוזודיה) מתאימה.

ד- התלמיד יקליט את עצמו וישלח את ההקלטה למורה.

הקריאה החוזרת מסייעת לתלמידים 'להתייחד' עם הטקסט. תלמידים עשויים לחוש יותר בנוח לחזור לטקסט שקראו כמה פעמים וקל להם להתמצא בו לצורך איתור מידע או העמקה.

• הפרקטיקה - תיאטרון קריאה - פעילות קבוצתית

תיאטרון קריאה הוא סוג תיאטרון. המחזה אינו מוצג, אלא מוקרא. תיאטרון קריאה יוצר אצל התלמידים מוטיבציה לחזור ולקרוא את הטקסט מספר פעמים ובכך משתפרים הממדים של הקריאה בקול. במקביל משתפרות גם מיומנויות הבנת הנקרא. בשיעורי עברית ניתן לקבוצת תלמידים טקסט (סיפור, מדרש, שיר, קטע תפילה ועוד). התלמידים מוזמנים להכין יחד את הטקסט לקריאה משותפת בקול - קריאה "מבוימת" לפני הכיתה.

• תהליך הפעילות:

- הקשבה לטקסט והבנתו
- ניהול שיח בזוגות או בקבוצה קטנה וקבלת החלטות
- אפיון דמויות
- זיהוי המבעים של כל דמות
- התאמת מנגינה רגשית של הדיבור
- אימון לקריאה בשטף
- חלוקת תפקידים על פי מבנה הטקסט
- אימון בקריאה בהנגנה לפי תפקידים

• פעילות כתיבה בעקבות הקריאה לכל הכיתה

פעילות הכתיבה מאפשרת לתלמידים להביע את הידע ואת הערכים שהפנימו ולעשות שימוש פעיל באוצר המילים שרכשו.

הצעה 1 - כתיבת סיפור

דוגמאות לנושאים לכתיבה:

- סיירתי עם הרב קוק בקיבוץ בדרום הארץ.
- פרידה מחברים בבוכרה לפני העלייה לארץ ישראל.
- אורח החיים של אבא - "תורה ועבודה".
- מיריב לידיד.

כדי להעריך את הכתיבה של התלמידים יש להשתמש במחווון לכתיבת סיפור (נספח 7).

הצעה 2 - כתיבת דיווח

כתיבת דיווח על אירוע שהתלמידים חוו, קראו או שמעו עליו* (הישג מס' 2). הדיווח הוא טקסט מידע המתמקד בעובדות ומתאר תופעות ללא נקיטת עמדה מפורשת. מטרתו ליידע נמען על אירוע או על תהליך.

תבחיני הדיווח (הסדר איננו מחייב)

האירוע	הרב קוק עוזר למסורב עלייה ממוסקבה לעלות לארץ
מהי מטרת האירוע?	
מתי התקיים?	
מי השתתף בו?	
מה מקום האירוע?	
תיאור הפעילות, רצף האירועים	
מסקנה או סיכום	

מאפיינים לשוניים בכתיבת דיווח

ביטויי זמן – בתחילה, אחר כך, תוך כדי, כאשר ועוד.

ביטויי תכלית וסיבה - כי, מפני ש.., בגלל, לכן, כדי ועוד.

ביטויי מקום – בתוך, מול, מעל, לפני ועוד.

שימוש בפעלים בעבר ובהווה.

שימוש רב בגוף שלישי.

*מצ"ב סרטון על הרב קוק שנענה לעזרה של מסורב עליה לארץ ישראל, עליו התלמידים יכתבו את הדיווח.

לקישור לסרטון לחצו [באן](#).

(על הערכת כתיבת דיווח ראו בנספח 7).

• קריאה קולית

פרקטיקה לקריאה ולהבנת הנקרא - תיאטרון קריאה.

התלמידים יקראו בהטעמה טקסט סיפורי ויקליטו את הקריאה לאחר חזרה ואימון. זהו אמצעי חווייתי ויעיל לשיפור שטף הקריאה על כל רכיביו: דיוק, קצב ובמיוחד ההנגנה. היא מכוונת לקריאה מהירה, מדויקת והבעתית, המעבירה מסרי תוכן בקצב הקריאה, בעוצמת הקוליות וההנגנה הקולית. **הערכה** – התלמידים יקבלו על תוצר הלמידה משוב שיהיה מבוסס על מחוון. בעקבות המשוב יוכלו התלמידים לשכתב את התוצר שלהם.

הקריאה הקולית מאפשרת למורה "להציץ" לאופן הקריאה של התלמידים, לנטר קשיים בתהליכי הקריאה הבסיסיים שלהם ולהתערב בהתאם. תהליכי הערכה, במטלה של קריאה קולית, נעשים על פי רוב רק בכיתות היסוד א'-ב', בהם נבדקת יכולתם של התלמידים לקרוא באופן שוטף טקסטים מנוקדים. הערכה זו צריכה להיעשות באופן קבוע ורוטיני גם בכיתות הגבוהות ג'-ו', בקריאת טקסטים מנוקדים, אך גם ובעיקר בקריאת טקסטים בלתי מנוקדים.

נספח 2

השיר "שבט אחים ואחיות" הוא שיר חדש שהתפרסם לקראת יום העצמאות ה-71 ומאפשר לנו לחשוב על המדינה שלנו ועל הסיפור שהיא מספרת לכל אחת ואחד מאתנו.

השיר הופק ביוזמת תחנת הרדיו 'גלגלצ' ויצא לאור באפריל 2019 במהלך חול המועד פסח. את מילות השיר כתב דורון מדלי והלחין עידן רייכל. בהקלטת השיר השתתפו 34 זמרים ישראלים. המטרה המוצהרת של יוצרי השיר הייתה ליצור איחוד בעם ואיחוי השקעים. הקליפ לשיר מורכב מצילומי סלפי של האומנים המשתתפים בשיר. כל אומן בחר את המקום שבו יצטלם, מקום שיש לו משמעות מיוחדת בעיניו.

בשיר ישנם אזכורים לטקסטים ידועים. 'שבט אחים' הוא הברקה נפלאה המחברת בין 12 שבטי ישראל לבין שיר העם "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד". במילים "על מה היה ומה נהיה ואיך נפשי עוד הומייה" יש אזכור להמנון הלאומי 'התקווה'. במילים "אדם הוא נוף מולדתו, חורט קווים בכף ידו" יש אזכור למילותיו של המשורר שאול טשרניחובסקי: "האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו".

במערך השיעור נדבר עם הלומדים על השיר ועל תכניו.

מטרי פפליאל

1. להכיר שיר שנכתב לקראת יום העצמאות ה-71 של מדינת ישראל.
2. ללמוד את השיר ואת המשמעויות שהוא מבטא.
3. להעריך את החלקים הטובים שיש לנו במדינה.
4. לעורר את הגאווה והשמחה במה שיש לי.

נְחִיָּה דִּיוֹן -

- למה דומה שם השיר? כותבים את התשובות על הלוח.
- כוונתו כך שאחת התשובות תתחבר לביטוי "שֶׁבֶט אחים גם יחד".
- אפשר לשיר בכיתה את השיר: הִנֵּה מָה טוֹב וּמָה נְעִים שֶׁבֶט אֲחִים גַּם יַחַד.
- מה משמעות השיר ששרנו?
- מה משמעות השינוי שנעשה בשיר החדש? מה ההבדל בין "שֶׁבֶט" ל"שבט"? שֶׁבֶט – מלשון ישיבה. שבט - בתקופת המקרא עם ישראל היה בנוי מ- 12 שבטים. לכל שבט היה ייחוד משלו.
- כיצד שתי המילים האלה מבטאות אחדות, למרות השוני ביניהן? צטטו משני השירים.
- את השיר מבצעים 30 זמרים חדשים וותיקים. מה המשמעות של שיר המושר על ידי זמרים רבים כל כך?

בקשו מהתלמידים לסמן את השיר בצבעים שונים:

- בצבע אחד – שורות שיש בהן **תיאורים בגוף ראשון**, כולל מה ששייך לי (אני נוסע ומביט; אבי חלם והתפלל; ובעיניך של אמי / תמיד אמצא את מקומי; אני מכאן, אני שיר / וכל חבר שלי כמו אָח / אַתָּה הפועמת בלבבי / אני מזרח-מערבי; ועוד).
- בצבע אחר – **דברים שהשיר מתאר על העבר** (אבי חלם והתפלל / לחיות בארץ ישראל; אוספים בִּיחַד נְדוּדִים / בתוך תרמיל גֶּעְגוּעִים; ועוד).
- בצבע שלישי – **דברים שהשיר מתאר שמתרחשים עכשיו** (מהמַצָּדָה שֶׁל הַזְּרִיחוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּסִלְיחוֹת / מְחוּף כְּנֶרֶת וְאַכְזִיב / מִהַמְּסֻבּוֹת שֶׁל תֵּל אָבִיב; ריחות פְּרֹדֶס שֶׁל הַדְּרִים; ועוד).
- שימו לב שהתלמידים מכירים את המקומות והסמלים שהם מביאים (זריחה במצדה, סליחות בירושלים, חוף ים כנרת וכדומה).
- נסו לבחון יחד איתם, מה הם רואים מפריסת הצבעים שהתקבלה? (יהיו גם שורות שיסומנו בכמה צבעים) מה זה אומר על השיר (שילוב של אני ואחרים, שילוב של עבר והווה)?

הרב קוק והחלוצים – צבי כורך

"ברוך הבא בשם ה'!" קרא הכרוז מעל הבימה הגבוהה, המוקפת תפאורה מכובדת ומעוטרת בכרזות ברכה ופרחי גינה.

"כבוד גדול נפל בחלקנו, יהודי יפו. רב חשוב וגדול בתורה הגיע לעירנו" המשיך הכרוז.

"ברוך הבא" חזר אחריו הקהל בקול גדול.

עשרות האנשים התקבצו ובאו לקדם בברכה את פני הרב קוק.

"אני מזמין את הרב אברהם הכהן קוק אל הבימה".

הרב קוק צעד, מוקף באנשים שהצטופפו סביבו בהערצה. הוא עלה לאיטו לבימה הגבוהה

והמפוארת, עליה טרחו כל היום לקראת קבלת הפנים של הרב.

כל ימיו רצה הרב קוק לעלות לארץ ישראל. כשהציעו לו לשמש כרבה של יפו - עלה ארצה עם

משפחתו.

"ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" קרא הרב בהתרגשות. "אני מודה לה' על שזיכני להצטרף

אל הבונים והמקימים את ארץ ישראל המחודשת".

לאחר קבלת הפנים המרגשת, הרב קוק לא התמהמה ומיד התחיל במילוי תפקידו כרב העיר. מדי

פעם יצא לסייר בארץ, כדי לבקר במושבות החדשות וכדי לראות מקרוב את הבנייה ואת סלילת

הכבישים החדשים.

באחד הימים הגיע לשכנתה של יפו, הלא היא "אחוזת בית", מקום שברבות הימים נבנתה עליו העיר

תל אביב.

לעיניו נגלה ים גדול ורחב ידיים ומסביבו שממה. לא עץ ולא שיח, רק חול וחול.

על אחת מהגבעות השוממות נראתה קבוצת חלוצים בונים בתים, סוללים כבישים, עובדים ועובדים

במרץ רב ופיהם מלא שירה.

הרב קוק, שאהב את החלוצים שהגיעו לארץ והיו הראשונים שהתחילו לבנותה, התקרב אליהם.

"שלום כבוד הרב" קראו החלוצים "במה זכינו לביקורך?"

"מצווה גדולה אתם מקיימים" אמר הרב "מצוות ישוב ארץ ישראל".

שמחו החלוצים לשמע דברי הרב והזמינו אותו לשבת לידם על ארגז החול. למרות החום והאבק

הצטרף אליהם הרב בשמחה.

"לא חשבת כי מקיים אני מצווה מן התורה" אמר אחד החלוצים.

"בניין הארץ היא מצווה גדולה מאוד. ארץ ישראל, עם ישראל ותורת ישראל קשורים זה בזה. הרי

התורה ניתנה לעם ישראל, כדי שיקיימו אותה בארץ ישראל" אמר הרב והמשיך לדבר אל ליבם "לכן

ביחד עם העבודה חשוב לעסוק גם בלימוד תורה ולקיים מצוות."

השיחה נמשכה עד שהרב קם ופנה לדרכו, בתקווה שדבריו היוצאים מן הלב יחדרו לליבם.

הרב המשיך בסיורו והגיע אל אחת ממושבות הגליל בשעת לילה. כאשר שמעו החלוצים על בואו של

הרב ערכו קומזיץ לכבודו.

הרב קוק לקח חלק פעיל באירוע. הוא לבש בגדי חלוצים, רקד ושר איתם סביב המדורה עד חצות.

החלוצים שטחו בפניו את הבעיות שבהם הם נתקלו בחיי היום יום, והקשיבו לדברי העידוד שהשמיע

באוזניהם:

"אוהבים אתם איש את רעהו ועוזרים זה לזה. בכך אתם מקיימים את מצוות התורה "ואהבת לרעך כמוך". כשם שקיבלתם עליכם מצווה זאת, העוזרת לכם להיות מאוחדים, כן קיום המצוות האחרות יעזור לכם להגשים את החלום של כל עם ישראל - הקמת מדינה יהודית ובניין הארץ".

"עובדים אנו קשה ואין פנאי בידינו לקיים מצוות" אמר חלוץ שני.

"הקב"ה ברא את העולם בשישה ימים ונח ביום השביעי" אמר הרב, "פונה אני אליכם, אחי האהובים. בכל עסק שאתם עוסקים קיימו לפחות את המצווה החשובה "זכור את יום השבת לקדשו" אמר, ופנה לדרכו לישוב אחר.

התרשמו החלוצים מדברי הרב, התקבצו ושוחחו ביניהם.

אמר האחד "הרב מעריך מאוד את עבודתנו. הוא רואה בנו מקיימי מצוות יישוב הארץ."

"דבריו מזכירים לי את ביתי בגולה." אמר האחר "שם קיימתי תורה ומצוות ונהניתי מאוד, טוב היה לי."

"אני מסכים עם הרב. השבת היא יום מבורך, יום מנוחה וקדושה שהקב"ה העניק לעם ישראל וכדברי הרב עלינו לכבד אותה." קרא השני בנחרצות.

כך נמשכה השיחה שעות ארוכות. לבסוף סיכם אחד החלוצים את השיחה ואמר: "לפי דעת רוב החברים, עלינו להמשיך במסורת אבותינו בארץ ישראל הנבנית והמתפתחת ולקבל על עצמנו לשמור את השבת".

"חברים!" קרא אחד החלוצים "היום יום שישי!" "ומחר שבת!" ענו כולם. הם קמו, יצרו מעגל ויצאו במחול ושירה אדירה בפיהם: היום יום שישי מחר שבת מנוחה.

הרב יעקב מאיר – מאיר פנים / חגית אמסטרדם פרנקל

"אבא, היום דיברו בכיתה על השמות שלנו. המורה שאלה אותי על שמי ולא ידעתי מה לענות. למי במשפחה קראו יעקב מאיר?"

אבא הסתכל על בנו הצעיר ואמר: "נקראת על שם סבא רבא שלך והוא נקרא על שם הרב החכם יעקב מאיר".

"האם הרב יעקב מאיר שייך למשפחה?" שאל יעקב מאיר.

"לא, אך הוא עזר למשפחה של סבא רבא לעלות לארץ ישראל ומאז השם הזה עובר במשפחה שלנו", אמר אבא.

"אבא, אני לא מבין. אני מחכה שסבא יבוא אלינו ויסביר לי".

עברו ימים וסבא הגיע לביקור. יעקב מאיר אוהב כשסבא מגיע. הוא אוהב להקשיב לסיפורים על החיים בירושלים של פעם, לפני שקמה המדינה. הפעם, חשב בליבו, אבקש ממנו לשמוע על הרב יעקב מאיר.

לאחר הארוחה, סבא התיישב על הכורסה הנוחה ויעקב מאיר גרר כיסא מהמטבח וישב לידו כמו תמיד.

"איזה סיפור תרצה לשמוע?" שאל הסבא וליטף את ראשו של נכדו הצעיר.

"למה קראו לסבא רבא שלי יעקב מאיר? ספר לי בבקשה".

סבא חייך אל נכדו, השמיע אנחה והחל בסיפורו:

"במשך שנים רבות, גרה המשפחה שלנו בבוכרה. היא חיה בקהילה מבודדת עם היהודים האחרים. לא היה להם קשר עם ארץ ישראל עד שהגיע השליח, הרב יעקב מאיר, מירושלים.

הרב יעקב מאיר חיזק את הקהילה היהודית בבוכרה והפך למנהיגם הרוחני. בנוסף על היותו פוסק הלכות, פנו אליו רבים בשאלות אישיות. כאיש חכם ואוהב אדם הצליח להשכין שלום אפילו בין אנשים שהיו מסוכסכים שנים רבות.

הרב מאיר דיבר בשבח ארץ ישראל, הילל את ירושלים שבה נולד, ועודד את היהודים לעלות לארץ ישראל שהייתה אז תחת השלטון התורכי. בזכותו החלו לעלות לארץ יהודים רבים. כדי להקל על קליטתם בארץ לימד את השפה העברית והכשיר מורים שילמדו את הילדים לדבר בעברית.

כך הצליח לרכוש את אמון יהודי בוכרה ורבים החלו לקרוא לילדיהם בשמו.

"עכשיו אני מבין למה נקראתי בשם זה!" קרא הילד בהתלהבות.

"עוד רבים מהבנים במשפחתנו נקראו בשם זה" הוסיף סבא והמשיך:

"לאחר מספר שנים, שבהן שירת את הקהילה הבוכרית, חזר לארץ ישראל".

"למה היה צריך לחזור לארץ ישראל? בוודאי יהודי בוכרה הצטערו מאוד. סבא, ספר לי עוד. מעולם לא שמעתי על איש כל כך מיוחד" אמר יעקב מאיר.

סבא התרווח שנית על הכורסא, הסתכל על נכדו באהבה ובגאווה רבה והמשיך:
"הרב יעקב מאיר היה מחוייב גם לעשייה בארץ ישראל. בארץ חיו יהודים מארצות שונות ודברו בשפת מוצאם. הרב אהב מאד את השפה העברית כשפת התורה וכשפה המחברת ומקשרת בין כל העם היהודי. הוא דיבר עברית, וכדי להפיץ את השפה הוא חיבר ספר להוראת העברית. הוא גם שלח את נכדיו ללמוד בגן העברי הראשון.
כאשר יהודי בוכרה הגיעו לארץ, ביניהם גם המשפחה שלנו, הוא דאג לכולם וסייע להם להיקלט בירושלים. לשם כך הקים את שכונת 'רחובות הבוכרים'.
הרב דאג גם לכלל היהודים בארץ ופעל רבות ליצירת אחדות בין העדות השונות. על פעילותו הברוכה הוא זכה להערכה רבה ונבחר לרב הראשי הספרדי הראשון ונקרא "הראשון לציון".
"סבא, אני שמח לשמוע שאני נקרא על שם איש מיוחד כל כך. אני מרגיש כבוד גדול לשאת את שמו. מחר אוכל לספר בכיתה שאני נקרא על שם רב חכם בשם יעקב מאיר שפעל הרבה לטובת עם ישראל ובזכותו המשפחה שלי חיה בארץ ישראל" אמר יעקב מאיר וחיבק את סבא.

נספח 5

תוכנית לקידום שטף קריאה

http://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit/HebrewPrimary/program/reading-fluency.pdf

נספח 6

קול קו מחוון להערכת כתיבה למטרת דיווח

כותרת: האם יש כותרת מתאימה?

פתיחה: האם הנושא מוצג בפתיחה?

תוכן: האם יש מענה לשאלות: מי? מה? מתי? עם מי? היכן?

רצף: האם הדיווח מציג את העובדות ברצף כרונולוגי?

קישוריות: האם יש שימוש במילות קישור? (לאחר מכן, בנוסף, מפני ש..)

סיום: האם נכתב משפט מסכם?

אוצר מילים: האם השתמשתי בשפה עשירה?

זמני הפועל: האם השתמשתי בזמנים עבר והווה בלבד?

סימני פיסוק: האם השתמשתי בסימני פיסוק במקומות המתאימים?

כתיב: האם כתבתי ללא שגיאות כתיב?

נספח 7

[מחוון כתיבת סיפור - מתוך הערכה החדשה לקידום כתיבה בכיתה ב'](#)

